

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ
ĮSTATYMAS**

1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis įstatymas nustato Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo pagrindus, kurie išdėstyti priedėlyje.

2. Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimas - tai Tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas.

3. Lietuvos nacionalinio saugumo sistemą sudaro valstybės ir piliečių veiklos šiam tikslui patvirtintų pagrindinių nuostatų, principų ir būdų, integracijos į Europos ir transatlantinę sąjungas priemonių, įstatymų ir kitų teisės aktų, valstybės šiam tikslui įsteigtų institucijų, jų veiklos principų bei tarpusavio sąveikos būdų visuma.

2 straipsnis. Nacionalinio saugumo užtikrinimo subjektai

Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrina Lietuvos Respublikos piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos, Respublikos Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, kariuomenė, kitos šiam tikslui valstybės įsteigtos institucijos, vadovaudamiesi Konstitucija ir įstatymais bei vykdydami savo pareigas ir funkcijas nacionalinio saugumo sistemoje.

3 straipsnis. Nacionalinio saugumo sistemos plėtra

Respublikos Prezidentas, Seimas, Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos plėtoja Lietuvos nacionalinio saugumo sistemą vadovaudamiesi šio įstatymo nustatytais Nacionalinio saugumo pagrindais.

4 straipsnis. Nacionalinio saugumo sistemos plėtros teisinis reglamentavimas

1. Lietuvos nacionalinio saugumo sistemą reglamentuoja įstatymai ir kiti teisės aktai.

2. Seimas tvirtina nacionalinio saugumo sistemos plėtrai reikalingų įstatymų sąrašą, nustato naujų ir galiojančių įstatymų pakeitimo projektų pateikimo Seimui bei jų svarstymo terminus.

3. Vyriausybė, rengdama nacionalinio saugumo sistemos plėtrai reikalingų naujų ir galiojančių įstatymų pakeitimo projektus, jų nuostatas suderina su Nacionalinio saugumo pagrindų nuostatomis ir teikia Seimui.

4. Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų leidžiami teisės aktai turi atitikti Nacionalinio saugumo pagrindų nuostatas.

5. Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos iki šio įstatymo įsigaliojimo savo priimtus ir galiojančius teisės aktus privalo papildyti ir pataisyti taip, kad jie atitiktų Nacionalinio saugumo pagrindų nuostatas.

5 straipsnis. Ilgalaikės valstybinės saugumo stiprinimo programos

1. Vyriausybė, vadovaudamasi Nacionalinio saugumo pagrindais, pateikia Seimui ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo planą, nustato jų rengimo bei vykdymo tvarką, rengia šias programas ir pateikia Seimui, išskyrus valstybės paslaptį sudarančias jų dalis. Dėl pateiktos programos Seimas priima nutarimą.

2. Vyriausybė, pateikdama Seimui ilgalaikes valstybines saugumo stiprinimo programas, kartu pateikia skaičiavimus, kiek lėšų joms įgyvendinti reikėtų skirti kiekvienais biudžetiniais metais ir iš viso.

3. Vyriausybė, rengdama kiekvienų metų valstybės biudžeto projektus, numato lėšų ilgalaikėms valstybinėms saugumo stiprinimo programoms parengti.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

6 straipsnis. Vyriausybės ataskaitos apie nacionalinio saugumo sistemos plėtrą

Vyriausybė kasmet ne vėliau kaip iki gegužės 1 d. pateikia Seimui metinę ataskaitą apie nacionalinio saugumo sistemos būklę ir plėtrą. Seimas svarsto Vyriausybės ataskaitą ir dėl jos priima rezoliuciją.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

ALGIRDAS BRAZAUSKAS

Lietuvos Respublikos
1996 m. gruodžio 19 d.
įstatymo Nr. VIII-49
priedėlis

LIETUVOS NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDAI

PREAMBULĖ

Lietuvos Respublikos Seimas, nustatydamas Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindus, vadovaujasi nuostatomis:

- prieš daugelį amžių susikūrusi Lietuvos valstybė, besiremianti Europą vienijančios krikščioniškosios kultūros pagrindais, yra neatskiriama Europos tautų bendrijos dalis;

- lietuvių tauta niekada nesutiko su jokia okupacija ir pavergimu, priešinosi visais įmanomais būdais ir siekė išsivadavimo, ir šis tautos nusistatymas yra nekintamas;

- lietuvių tauta siekė ir tebesiekia išsaugoti savo laisvę, garantuoti saugią ir laisvą raidą savo etninėje žemėje, puoselėti tautinę tapatybę, ugdyti prigimtinės kūrybos galias ir prisidėti prie pasaulio pažangos;

- nepriklausoma demokratinė Lietuvos valstybė privalo užtikrinti saugų Tautos gyvavimą, jos savitą ir laisvą raidą, o valstybės saugumas yra būtina demokratinės raidos sąlyga.

I DALIS

PAGRINDINĖS NACIONALINIO SAUGUMO POLITIKOS NUOSTATOS BEI PRINCIPAI

1 SKYRIUS

NACIONALINIO SAUGUMO POLITIKOS TIKSLAS IR BENDROSIOS NUOSTATOS

Nacionalinio saugumo politikos tikslas - sutelktomis valstybės ir piliečių pastangomis plėtoti ir stiprinti demokratiją, užtikrinti Tautos ir valstybės saugų būvį, atgrasyti kiekvieną potencialų užpuoliką, ginti Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką.

Lietuvos nacionalinio saugumo sistema remiasi valstybės institucijų veikla ir kiekvieno Lietuvos piliečio dalyvavimu, atvira pilietine visuomene, suvokiančia pavojus ir savo atsakomybę, pilietiškai susipratusia ir pasirengusia ginti Lietuvos laisvę.

Lietuvos nacionalinio saugumo sistema plėtojama kaip Europos bendros saugumo ir transatlantinės gynybos sistemų dalis.

Lietuva nė vienos valstybės nelaiko savo priešu, niekam negrasina ir su visomis stengiasi palaikyti gerus santykius.

Stiprinti nacionalinį saugumą yra aukščiausias Lietuvos vidaus ir užsienio politikos tikslas.

2 SKYRIUS

PAGRINDINIAI NACIONALINIO SAUGUMO SISTEMOS ELEMENTAI

PIRMASIS SKIRSNIS

NACIONALINIO SAUGUMO OBJEKTAI

Pagrindiniai nacionalinio saugumo objektai yra:

- žmogaus ir piliečio teisės, laisvės bei asmens saugumas;
- tautos puoselėjamos vertybės, jos teisės ir laisvos raidos sąlygos;
- valstybės nepriklausomybė;
- konstitucinė santvarka;
- valstybės teritorijos vientisumas;
- aplinka ir kultūros paveldas.

ANTRASIS SKIRSNIS

NACIONALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO SUBJEKTAI

Nacionalinio saugumo užtikrinimo subjektai yra:

- valstybė, jos nacionalinio saugumo bei gynybos ir kitos institucijos;
- piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos.

TREČIASIS SKIRSNIS

NACIONALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO BŪDAI

Nacionalinį saugumą užtikrina:

a) VALSTYBĖ:

- vykdydama rizikos veiksnius ir grėsmes mažinančią vidaus ir užsienio politiką ;
- patikimai kontroliuodama valstybės sausumos ir jūros sienas bei oro erdvę;
- garantuodama pasirengimą besąlygiškai gynybai ir visuotiniam pilietiniam pasipriešinimui agresijos atveju;

- stiprindama nacionalinio saugumo bei gynybos institucijas ir tobulindama jų veiklą;
- rengdama gynybai kariuomenę ir jos aktyvųjų rezervą;
- rengdama ir vykdydama ilgalaikes valstybines saugumo stiprinimo programas;
- integruodamasi į Europos Sąjungą (EU), Vakarų Europos Sąjungą (WEU), Šiaurės Atlanto sutarties organizaciją (NATO) ir siekdama visateisės narystės šiose organizacijose;

b) PILIEČIAI:

- saugodami tautines vertybes ir ugdydami pasiryžimą ginti Lietuvos laisvę;
- rengdamiesi visuotiniam pilietiniam pasipriešinimui;
- plėtodami visuomenės institutus, piliečių susivienijimų ir draugijų veiklą.

Nacionalinio saugumo institucijos plėtojamos bei saugumo stiprinimo priemonės rengiamos vadovaujantis demokratinės kontrolės principais.

Valstybės institucijų vykdomas nacionalinio saugumo priemonės finansuoja valstybė. Tam tikslui naudojamos valstybės biudžeto lėšos, kreditai bei tarptautinė pagalba.

3 SKYRIUS

TEISINIAI NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDAI

Lietuvos nacionalinio saugumo teisinis pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija. Kertinės Konstitucijos normos, tiesiogiai reglamentuojančios valstybės saugumo klausimus, yra:

- Konstitucijos 1 straipsnis, skelbiantis, kad Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika;
  - Konstitucijos 3 straipsnis, skelbiantis, kad niekas negali varžyti ar riboti Tautos suvereniteto, savintis visai Tautai priklausančių teisių;
  - Konstitucijos 8 straipsnis, nustatantis, kad valstybės valdžios ar jos institucijos užgrobimas smurtu laikomi antikonstituciniais veiksmais;
  - Konstitucijos 94 straipsnis, įpareigojantis Vyriausybę saugoti Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoti valstybės saugumą ir viešąją tvarką; ir
  - Konstitucijos sudedamosios dalies - 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinio akto - reikalavimai niekada ir jokių pavidalų nesijungti į jokiais buvusios SSRS pagrindu kuriamas naujas politines, karines, ekonomines ar kitokias valstybių sąjungas bei sandraugas.
- Nacionalinis saugumas taip pat grindžiamas:
- Jungtinių Tautų Chartija, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos dokumentais, žmogaus teisių apsaugos ir kitais tarptautinės teisės aktais, kuriuos Lietuvos Respublika yra ratifikavusi ar prie kurių prisijungusi, taip pat visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais;
  - branduolinio ginklo neplatavimo sutartimi;
  - cheminio ir bakteriologinio ginklų nenaudojimo konvencijomis.

4 SKYRIUS

SVARBIAUSIOS SAUGUMĄ UŽTIKRINANČIOS LIETUVOS VIDAUS POLITIKOS NUOSTATOS

SAUGUMO UŽTIKRINIMO POLITIKA

Priimami valstybės vidaus politikos sprendimai turi būti analizuojami, kaip jie prisidės prie rizikos veiksnių silpninimo ir grėsmių nacionaliniam saugumui mažinimo.

Vidaus politika turi būti grindžiama teisingumu ir teisėtumu, ugdyti pilietiškumą, pagarbą Konstitucijai ir pasitikėjimą nacionaliniais institutais. Atvira pilietinė visuomenė privalo gauti išsamią ir patikimą informaciją šalies gyvenimo klausimais.

Pirmaeilis valstybės uždavinys - užtikrinti patikimą valstybės sausumos sienų su Baltarusija ir Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) teritorija bei jūrų sienų kontrolę, taip pat Lietuvos oro erdvės kontrolę.

Valstybės valdžia privalo apsaugoti Lietuvą nuo užsienio valstybių slaptųjų tarnybų ir jų priedangos struktūrų ardomosios veiklos, diversijų ir teroro aktų.

Vyriausybė ir teisėsaugos sistema privalo apginti piliečius ir valstybę nuo korupcijos bei organizuoto nusikalstamumo, užtikrinti asmens ir turto saugumą.

Nacionalinio saugumo ir kitose valstybės institucijose turi veikti imuniteto tarnybos, kurios apsaugotų institucijas ir pareigūnus nuo visokio neteisėto poveikio.

EKONOMINĖ POLITIKA

Seimas įstatymu nustato, kurios įmonės ir įrenginiai (tarp jų ir steigtiniai) turi strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui. Įstatymas taip pat nustato, kurie iš jų privalo būti valstybės nuosavybė, o kuriuose iš jų (ir kokiomis sąlygomis) leidžiama dalyvauti privačiam nacionaliniam bei europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkančiam užsienio kapitalui, paliekant sprendžiamąją galią valstybei.

Vyriausybė privalo užtikrinti alternatyvius, nuo monopolinio tiekėjo nepriklausomus kuro ir žaliavų įsigijimo šaltinius. Aprūpinimas energetiniais išteklių negali būti perduotas šalių, iš kurių šie išteklių tiekiami, subjektų kontrolei. Europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkančioms užsienio investicijoms teikiamos preferencijos. Draudžiama dominuojanti užsienio ūkio subjektų padėtis natūralių monopolijų sektoriuje ir finansų sistemoje.

Lietuvos bankas, Vyriausybė bei teisėsaugos institucijos pagal savo kompetenciją užtikrina ūkio ir bankų-finansų sistemos saugumą nuo apgavysčių, nelegalios kilmės pinigų ir investicijų.

Lietuvos geležinkelis, parengus specialią valstybės programą, turi būti laipsniškai rekonstruojamas pagal europinės vėžės standartus. Vežimo Lietuvos geležinkeliais sistema turi būti pertvarkyta pagal Konvencijos dėl tarptautinio geležinkelio transporto (COTIF) normas.

SOCIALINĖ POLITIKA

Valstybės socialinė politika turi skatinti socialiai savarankiškos, solidarios, kartu ir stabilios pilietinės visuomenės formavimąsi. Valstybė turi vykdyti visų piliečių gerovės politiką, mažinti galimų socialinių krizių rizikos veiksnius ir rūpintis, kad dėl pernelyg didelių turinės visuomenės skirtumų ir gyventojų nuskurdimo nebūtų pažeisti socialinio solidarumo pagrindai.

Valstybė turi ypač rūpintis šeimos, kaip pagrindinės ir atsakingos visuomenės institucijos, padėtimi.

KULTŪROS POLITIKA

Valstybės pareiga globoti natūralią tautinės kultūros raidą, saugoti ją nuo griauinančio antihumanistinės pseudokultūros poveikio, puoselėti lietuvių kalbą, saugoti intelektualinį potencialą, lietuvių tautos ir tautinių bendrijų kultūros paveldą.

Švietimo ir auklėjimo sistema turi ugdyti pilietiškumą, tautinį sąmoningumą, pakantą ir pagarbą kitoms tautoms.

TAUTINĖ POLITIKA

Tautinių mažumų bendrijoms priklausančių piliečių teises puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius gina įstatymai. Tautinės bendrijos yra integrali Lietuvos pilietinės visuomenės dalis.

5 SKYRIUS SVARBIAUSIOS SAUGUMĄ UŽTIKRINANČIOS LIETUVOS UŽSIENIO POLITIKOS NUOSTATOS

Lietuvos užsienio politika formuojama remiantis Seime atstovaujamų politinių partijų solidarumu bei atsakomybe ir grindžiama Lietuvos nacionaliniais tikslais.

Svarbiausias Lietuvos užsienio politikos tikslas - plėtoti Lietuvos integraciją į europines bei transatlantinę institucijas ir užtikrinti tarptautines saugumo garantijas.

Lietuva su visomis valstybėmis stengiasi teisingais ir lygiateisiais pagrindais nustatyti bei palaikyti gerus kaimyniškus santykius, grindžiamus visuotinai pripažintomis tarptautinės teisės normomis ir principais.

Pagrindiniai Lietuvos užsienio politikos uždaviniai:

- visapusiškai ir aktyviai dalyvauti Europos integracijoje: vykdyti Europos (asociacijos) sutartį, siekti kuo greitesnės narystės Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje ir Vakarų Europos Sąjungoje;

- siekti tolygios kooperacijos su visomis Europos Sąjungos šalimis;

- į Europos ir transatlantinę saugumo bei gynybos sistemas integruotis tiesiogiai, o ne per tarpinius darinius;

- bendradarbiauti su Baltijos, Vidurio Europos ir Šiaurės valstybėmis kaip su regionais;

- pasinaudojant Jungtinių Amerikos Valstijų iniciatyva ir bendradarbiaujant su kaimyninėmis ir Šiaurės valstybėmis, prisijungti prie Europos oro erdvės kontrolės bendros sistemos;

- siekti Karaliaučiaus krašto demilitarizavimo ir Lietuvos interesams neprieštaraujančios jo raidos.

Lietuvos valstybė labai vertina ir skatina užsienio lietuvių talką stiprinant Lietuvos saugumą bei gynybinę galią.

6 SKYRIUS TEISINIAI LIETUVOS GYNYBOS PAGRINDAI

Lietuvos suvereniteto, teritorijos vientisumo ir konstitucinės santvarkos gynimas bei gynybos institucijų veikla grindžiama Konstitucija, reguliuojama įstatymų ir kitų Lietuvos teisės aktų, taip pat tarptautinių teisės aktų, kuriuos Lietuva yra ratifikavusi arba prie kurių prisijungusi. Lietuva numato pasinaudoti ir kitais tarptautinės teisės aktais, kurių principus ir normas ji gerbia.

Konstitucijos kertinės normos, tiesiogiai reglamentuojančios valstybės gynybos klausimus, yra:

- Konstitucijos 3 straipsnio antroji dalis, skelbianti, kad Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką;

- Konstitucijos 139 straipsnis, skelbiantis, kad Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo yra kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė ir pareiga, ir nustatantis piliečių privalomąją karo tarnybą.

7 SKYRIUS SVARBIAUSIOS LIETUVOS GYNYBOS POLITIKOS NUOSTATOS

PIRMASIS SKIRSNIS VISUOTINĖS IR BESĄLYGINĖS GYNYBOS PRINCIPAS

Lietuvos gynimas yra visuotinis ir besąlyginis.

Gynybos visuotinumą reiškia, kad Lietuvą ginklu gina valstybės ginkluotosios pajėgos, kad gynybai panaudojami valstybės ištekliai, kad kiekvienas pilietis ir Tauta priešinas visais įmanomais būdais.

Gynybos besąlyginumą reiškia, kad Lietuvos gynyba nėra saistoma jokių sąlygų ir kad niekas negali varžyti Tautos ir kiekvieno piliečio teisės priešintis agresoriui, okupantui ir bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką. Siekdama tarptautinės pagalbos gynybai, Lietuva ginasi ir priešinas pati, nelaukdama, kada toji pagalba bus suteikta.

ANTRASIS SKIRSNIS BENDROSIOS LIETUVOS GYNYBOS NUOSTATOS

Lietuvos gynybinė galia grindžiama:

- Tautos apsisprendimu ir pasiryžimu priešintis kiekvienam užpuolikui;
- įstatymo nustatyta visuotine privalomąja karo tarnyba;
- kariuomenės ir jos aktyviojo rezervo parengtimi ir apginklavimu;
- piliečių pasirengimu visuotiniam ginkluotam ir neginkluotam pasipriešinimui bei pilietinei gynybai;
- geru kariuomenės ir civilių piliečių savitarpio supratimu ir bendradarbiavimu;
- valstybės atsargomis.

Lietuvos kariuomenė ir kitos krašto apsaugos institucijos kuriamos ir rengiamos Lietuvos valstybės gynybai ir sąveikai su NATO pajėgomis.

Valstybės ginkluotąsias pajėgas taikos metu sudaro visos kariuomenės rūšys ir jos aktyvusis rezervas. Įvedus karo padėtį ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu ginkluotosioms pajėgoms priskiriama: Valstybės sienos apsaugos tarnyba, specializuoti policijos daliniai, Karo akademija, koviniai Šaulių sąjungos būriai, savanorių piliečių ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) būriai.

Lietuvos gynybos sistemos pagrindas - visuotinės ir besąlyginės gynybos principas. Šis principas įtvirtinamas įstatymuose, kituose gynybą reglamentuojančiuose teisės aktuose, kariuomenės bei jos aktyviojo rezervo parengimo gynybai planuose ir kituose dokumentuose. Šiuo principu taip pat grindžiamas piliečių mokymas ir rengimasis gynybai bei pasipriešinimui.

Visuotiniu piliečių pasirengimu pasipriešinimui ir ginkluotųjų pajėgų pasirengimu besąlygiškai gynybai nuo agresijos Lietuva siekia atgrasinti kiekvieną potencialų užpuoliką.

Lietuva priešinsis agresoriui visomis jai prieinamomis priemonėmis: karine gynyba ir partizaniniais veiksmais, civilių piliečių nepaklusnumu, nekolaboravimu bei kitais būdais.

Lietuva remiasi pasirašytais su NATO dokumentais ir neatidėliodama prašo NATO konsultacijų, kai jaučia tiesioginę grėsmę jos teritoriniam vientisumui, politinei nepriklausomybei ar saugumui.

Lietuva rengiasi gynybai remdamasi šiuolaikiniu karybos mokslu ir tautos dešimtmete pokario partizaninės kovos prieš Sovietų Sąjungos kariuomenę ir okupacinį režimą patirtimi.

Agresijos faktą Lietuva konstatuoja vadovaudamasi tarptautinės teisės normomis. Agresijos ar kitu prievartos prieš Lietuvos valstybę atveju piliečiai ir jų susivienijimai priešinas bet kam, kas

prievarta kėsina į Lietuvos nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ar konstitucinę santvarką. Kiekvienam pasipriešinimo dalyviui taikomas kombatanto statusas pagal tarptautinės teisės aktus.

Tautos ir valstybės gynybai vadovauja laisvai ir teisėtai veikiančios valstybės institucijos, o jei jos negali veikti, - Tautos sukurtos arba jos pripažįstamos vadovavimo pasipriešinimui institucijos.

Ginkluotųjų pajėgų daliniai turi iš anksto parengtus veiksmų planus agresijai atremti. Agresijos atveju ginkluotųjų pajėgų dalinių vadai, vadovaudamiesi šiais planais ir nelaukdami atskiro politinio sprendimo, nedelsdami įsako ginklu pasipriešinti agresoriui, ginti Lietuvos valstybę, jos laisvę ir nepriklausomybę bei teritorijos vientisumą.

Agresijos ar kitu prievartos prieš Lietuvos valstybę atveju jokia valstybės institucija ar pareigūnas negali priimti sprendimo arba duoti įsakymo, draudžiančio ginti Lietuvos nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ar konstitucinę santvarką. Toks sprendimas ar įsakymas bus niekiniai, o jų nevykdymas neužtrauks jokios atsakomybės.

Jei dėl agresijos ar kitokios prievartos prieš Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ar konstitucinę santvarką pareigūnas negali laisvai vykdyti valstybės gynimo pareigų arba su gynyba susijusių funkcijų ar perduoti įsakymų, žemesniosios grandies pareigūnai gynybos funkcijas vykdo savarankiškai. Tokiu atveju šių pareigūnų įsakymai bus privalomi, o karinių dalinių, piliečių ir jų savaveiksmių darinių pasipriešinimo bei kovos veiksmai bus teisėti.

Krašto gynybos operatyvinė vadovybė privalo užtikrinti, kad pasienio provokacijos, vietinio įsibrovimo į Lietuvos teritoriją ar Lietuvos oro erdvės pažeidimo atvejais būtų nedelsiant duoti įsakymai dėl adekvačių kariuomenės ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos veiksmų ir imtasi diplomatinė priemonių.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-1997](#), 2000 10 10, Žin., 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)

TREČIASIS SKIRSNIS KARINĖ GYNYBA

Karinei valstybės gynybai naudojamos visos ginkluotosios pajėgos. Jos privalo būti parengtos greitam reagavimui, gerai tarpusavio sąveikai ir greitam pergrupavimui. Ypatinga reikšmė teikiama žvalgybai, informacijos analizei ir veiksmingam operatyviam vadovavimui ginkluotosioms pajėgoms.

Lietuvos kariuomenė ypač turi būti parengta gynybos veiksams netikėto ir staigaus agresoriaus desantinių ir kitokių mobilių pajėgų įsiveržimo atvejais. Kariuomenė turi būti apmokyta ir partizaninės kovos veiksmų prieš užimtose teritorijose bei pasirengusi tęsti partizaninį karą.

Prasidėjus agresijai prieš Lietuvą, kariuomenė ginklu gina valstybę siekdama išsekinti ir sunaikinti priešą pajėgas; Lietuva prašo NATO ir jos narių pagalbos gynybai, taip pat kitokios tarptautinės pagalbos.

Pagrindinis kariuomenės uždavinys - naikinti priešą ir palaužti jo norą kovoti prieš Lietuvą. Konkrečius kariuomenės dalinių strateginius uždavinius nustato kariuomenės vadas.

KETVIRTASIS SKIRSNIS PILIETINIS PASIPRIEŠINIMAS

Pilietinio pasipriešinimo jėgą lemia Tautos valia ir apsisprendimas kovoti už savo laisvę, kiekvieno piliečio, nesvarbu, koks jo amžius ir profesija, pasiryžimas visais įmanomais būdais priešintis užpuolikui ar okupantui, prisidėti prie Lietuvos gynybos.

Piliečių pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui sistema yra valstybinė. Jos funkcionavimą organizuoja Vyriausybė.

Piliečiai reguliariai mokomi įvairių pasipriešinimo ir civilinės saugos būdų. Valstybė juos aprūpina būtinomis techninėmis priemonėmis.

Patriotizmo ugdymas, pasipriešinimo būdų mokymas ir įgūdžių ugdymas yra ir mokyklos privalomosios lavinimo programos sudėtinė dalis.

Valstybė remia savaveiksmes visuomenės organizacijas, kurių veikla prisideda prie pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui ar gynybinės galios stiprinimo.

Užpuolimo, pasikėsinimo į Lietuvos teritorijos vientisumą arba jos konstitucinę santvarką atveju piliečiai ir jų savaveiksmai dariniai imasi pilietinio pasipriešinimo veiksmų - nesmurtinio

pasipriešinimo, nepaklusnumo ir nekolaboravimo su neteisėta administracija, taip pat ginkluoto pasipriešinimo.

Kolaboravimo veikas ir atsakomybę už jas nustato įstatymai.

8 SKYRIUS DEMOKRATINĖ KARIUOMENĖS IR KITŲ NACIONALINIO SAUGUMO INSTITUCIJŲ KONTROLĖ

Visus sprendimus dėl gynybos politikos ir ginkluotųjų pajėgų priima demokratiškai išrinkta civilinė valdžia. Nacionalinė gynybos politika ir gynybos išlaidos skelbiami viešai.

Sprendimus dėl ginkluotųjų pajėgų išdėstymo taikos metu priima Respublikos Prezidentas. Jis savo dekretu patvirtina visų kariuomenės dalinių nuolatinio dislokavimo taikos metu vietas ir teritorines manevravimo ribas. Taikos metu tik Respublikos Prezidentas savo dekretu gali duoti įsakymus dėl ginkluotųjų pajėgų dalinių perkėlimo į kitą dislokavimo vietą.

Gynybos veiksnių civilinę vadovybę sudaro Respublikos Prezidentas ir krašto apsaugos ministras. Pagal demokratinės civilių kontrolės principą operacinio vadovavimo karinėms operacijoms ir kitiems gynybos veiksniams grandinė prasideda nuo Respublikos Prezidento ir per krašto apsaugos ministrą paprastai eina kariuomenės vadui, o jeigu yra išimtinių aplinkybių, - tiesiai lauko pajėgų vadui, reguliariųjų pajėgų rūšių vadams ar Savanorių pajėgų vadui.

Kai Respublikos Prezidentas iš šalies išvyksta, krašto apsaugos ministras privalo būti Lietuvoje, išskyrus įstatymų numatytus atvejus.

Ginkluotųjų pajėgų organizaciją, plėtrą, apginklavimo poreikius, asignavimus nustato piliečių demokratiškai išrinktas Seimas. Seimas įstatymų nustatyta tvarka vykdo ginkluotųjų pajėgų ir kitų nacionalinio saugumo institucijų parlamentinę kontrolę. Už ginkluotųjų pajėgų tvarkymą ir vadovavimą joms Seimui yra atsakingi Vyriausybė, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas.

Sprendimus dėl kariuomenės aprūpinimo, ginkluotės įsigijimo ir materialinės bazės priima Vyriausybė.

Sprendimus dėl mobilizacijos, karo padėties įvedimo, ginkluotųjų pajėgų panaudojimo ir sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos priima Respublikos Prezidentas ir Seimas. Konstitucijos nustatyta tvarka.

Krašto apsaugos ministras, vidaus reikalų ministras, Krašto apsaugos ir Vidaus reikalų ministerijų viceministrai ir Valstybės saugumo departamento vadovas turi būti tik civiliai asmenys.

Kariuomenės vadas pavaldus krašto apsaugos ministrui.

Krašto apsaugos, Vidaus reikalų ministerijos ir Valstybės saugumo departamento civiliams pareigūnams gali būti suteikiami įstatymų nustatyti tarnybiniai rangai.

Skyriaus pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, *Žin.*, 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

Nr. [VIII-1026](#), 1999 01 14, *Žin.*, 1999, Nr. 11-245 (1999 01 27)

II DALIS RIZIKOS VEIKSNIAI IR PAVOJAI LIETUVOS SAUGUMUI. SAUGUMO UŽTIKRINIMO PRIEMONĖS

9 SKYRIUS RIZIKOS VEIKSNIAI IR PAVOJAI LIETUVOS SAUGUMUI

Užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą, atsižvelgiama į tokius pavojus bei rizikos veiksnius, kurie Lietuvai nepalankiomis sąlygomis neginčijamai gali pasireikšti.

PIRMASIS SKIRSNIS RIZIKOS VEIKSNIAI IR PAVOJAI IŠ UŽSIENIO

Svarbus Lietuvos saugumo veiksnys - specifinė geopolitinė aplinka, sunkiai Lietuvos kaimynystėje prognozuojama dėl joje esančių militarizuotų teritorijų ir netvirtos demokratijos valstybių.

GEOPOLITINĖS APLINKOS SĄLYGOJAMI IŠORINIAI RIZIKOS VEIKSNIAI, IŠŠŪKIAI IR GALIMI PAVOJAI

POLITINIAI:

- politinis spaudimas ir diktatas, siekiai įtvirtinti ypatingų interesų zonas ir ypatingas teises, trukdymas Lietuvai įgyti tarptautines saugumo garantijas;
- užsienio valstybių grasinimai naudoti jėgą savo interesų gynimo dingstimi;
- pastangos primesti Lietuvai pavojingus nelygiateisius tarptautinius susitarimus.

KARINIAI:

- karinis potencialas netoli Lietuvos sienų;
- karinis tranzitas per Lietuvą;
- nelegalių ginkluotų būrių kūrimasis ar skverbimasis į Lietuvos teritoriją;
- atvira agresija.

SPECIFINIAI:

- užsienio slaptųjų tarnybų šnipinėjimo bei ardomoji veikla, įskaitant priedangos struktūrų kūrimą ir veiklą; diversijų ir pasikėsinių organizavimas;
- ardomosios informacijos platinimas ir kitokie pilietinės visuomenės ir valstybės griovimo veiksmai naudojant propagandą ir dezinformaciją;
- tiesioginis ar netiesioginis kišimasis į Lietuvos vidaus reikalus, pastangos daryti įtaką valstybės valdžios institucijoms ir Lietuvos vidaus politikai bei socialiniams procesams;
- nelegali imigracija ir tranzitinė migracija; pabėgėlių antplūdis;
- tautinių grupių skatinimas būti nelojalioms Lietuvos valstybei; kitų valstybių pastangos primesti Lietuvai dvigubos pilietybės principus.

EKONOMINIAI:

- ekonominis spaudimas, blokada ar kitokios priešiškos ekonominės akcijos;
- visos ūkio šakos priklausomybė nuo kurios nors vienos šalies ar šalių grupės;
- kapitalo investicijos politiniais tikslais: energetikos ir kitų nacionaliniam saugumui strategiškai svarbių ūkio šakų įmonių, finansų bei kredito įstaigų, svarbiausių komunikacijų (geležinkelio, greitkelių, vamzdynų, jūros uostų, oro uostų) nuosavybės ar valdymo kontrolės perėmimas;
- energetikos priklausomybė nuo vienos šalies ar vienos grupės šalių išteklių; lengvas energetikos sistemos funkcionavimo pažeidžiamumas;
- valstybės finansinę sistemą destabilizuojantis įsiskolinimų užsieniui mastas;
- destabilizuojančios intervencijos į Lietuvos finansų-bankų sistemą ir ją griauinantys poveikiai.

TARPTAUTINIŲ NUSIKALSTAMŲ STRUKTŪRŲ:

- organizuotų nusikalstamų struktūrų veikla ir nelegalus verslas bei kontrabanda;
- teroristų skverbimasis iš užsienio ir jų veikla Lietuvoje;
- nelegalus ginklų, narkotikų, radioaktyviųjų ir kitokių ypač pavojingų medžiagų įvežimas, tranzitas ar prekyba jais;
- netikrų pinigų gamyba, platinimas ar neteisėtu būdų įgytų pinigų plovimas.

ANTRASIS SKIRSNIS

GALIMI VIDAUS RIZIKOS VEIKSNIAI IR VIDINĖS KRIZĖS

POLITINIAI:

- politinis nestabilumas ar valstybės valdžios krizė, kai jie kelia grėsmę konstitucinei demokratinei santvarkai;
- kėsanimasis į konstitucinę demokratinę santvarką ir Konstitucijos pažeidinėjimai;
- pilietinių teisių ir laisvių pažeidinėjimai bei Konstitucijos nenumatyti jų apribojimai;
- ilgalaikių nacionalinių tikslų nepaisymas valstybės politikoje.

EKONOMINIAI:

- darbo vietų, gamybos mastų ir nacionalinio produkto sumažėjimas iki kritinio lygio;
- ūkio struktūrinis ir technologinis atsilikimas;
- ekonomikos kriminalizacija; nekontroliuojamas ekonominių nusikaltimų mastas;
- bankų-finansų sistemos krizės ir finansinės panikos;

- nacionalinės valiutos destabilizacija, Lietuvos banko valiutos atsargų sumažėjimas žemiau kritinės ribos;
  - valstybės finansines galimybes viršijanti vidaus skola.
- SOCIALINIAI:**
- visuotinis gyventojų nuskurdimas, nedarbas;
  - artėjantys prie kritinio lygio, gresiantys socialiniu konfliktu, nenormalūs visuomenės grupių turtingesni padėties skirtumai;
  - asmens nesaugumas;
  - visuomenės sveikatos būklės blogėjimas; alkoholizmas, toksikomanija, narkomanija.
- TAUTINIAI:**
- veiksniai, silpninantys tautos imunitetą ir tapatumą;
  - tautinių vertybių nesaugojimas;
  - tautos mažėjimas; intelektualinio potencialo mažėjimas; didelė emigracija;
  - antihumanistinės, prievartą propaguojančios pseudokultūros plitimas;
  - tautinės neapykantos kurstymas.
- KRIMINALINIAI:**
- didelis nusikalstamumas;
  - korupcija, ypač teisėsaugos ir teisingumo institucijose; valstybės ir savivaldybės pareigūnų savivalė;
  - teroristinių, prievartavimo ir kitokių organizuotų kriminalinių struktūrų veikla;
  - pinigų, dokumentų bei vertybinių popierių padirbinėjimas.
- KITI:**
- katastrofos, technologinės avarijos, gaisrai ir gaivalinės nelaimės;
  - aplinkos teršimas, ypač kancerogeninėmis ir mutageninėmis medžiagomis;
  - Ignalinos atominė elektrinė;
  - neracionalus gamtinių išteklių ir aplinkos naudojimas, aplinkos netausojimas;
  - ypač pavojingos epidemijos ir epizootijos.

10 SKYRIUS

SVARBIAUSIOS NACIONALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO PRIEMONĖS

PIRMASIS SKIRSNIS

NACIONALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO PRIEMONIŲ VISUMA

Be šių pagrindų pirmojoje dalyje apibrėžtos užsienio, vidaus ir gynybos politikos, kitos nacionalinio saugumo užtikrinimo priemonės yra:

- dalyvavimas tarptautinėse saugumą stiprinančiose organizacijose;
- narystė Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje, Vakarų Europos Sąjungoje ir Europos Sąjungoje;
- nacionalinio saugumo strateginis planavimas bei ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų parengimas ir vykdymas;
- nacionalinį saugumą užtikrinančių institucijų veikla;
- saugumo ir gynybos sistemą reglamentuojantys įstatymai.

ANTRASIS SKIRSNIS

DALYVAVIMAS TARPTAUTINĖSE ORGANIZACIJOSE

Lietuvos saugumas yra Europos saugumo dalis. Lietuva pasirengusi dalyvauti stiprinant tarptautinį saugumą ir prisiimti savąją dalį įsipareigojimų. Lietuva dalyvauja Jungtinių Tautų (JT/UN), Europos Tarybos (ET/CE), Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO/OSCE), Šiaurės Atlanto Bendradarbiavimo Tarybos (ŠABT/NACC), Šiaurės Atlanto Asamblėjos (ŠAA/NAA) ir kitų tarptautinių organizacijų, kurių paskirtis - užtikrinti taiką, stiprinti saugumą ir stabilumą Europoje, veikloje, taip pat dalyvauja taikos palaikymo misijose ir kitose akcijose.

TREČIASIS SKIRSNIS

NARYSTĖ EUROPOS SĄJUNGOSE IR TRANSATLANTINĖJE GYNYBOS ORGANIZACIJOJE

Lietuva siekia narystės Europos sąjungose ir transatlantinėje gynybos organizacijoje vienijama bendrų idealų ir vertybių.

Būdama asocijuota Europos Sąjungos narė, Lietuva įgyvendina Europos (asociacijos) sutarties normas ir jos numatytas integracijos priemones, dalyvauja bendroje Europos Sąjungos saugumo ir gynybos politikoje.

Lietuva vykdo šias pasirengimo visateisei narystei Europos Sąjungoje priemones:

- sukuria integracijos į Europos Sąjungą koordinavimo institucinę sistemą;
- įgyvendina Europos (asociacijos) sutarties ir Pasirengimo narystei Europos Sąjungoje strategijos nuostatas;
- dalyvauja struktūrų dialoge su Europos Sąjunga;
- pertvarko ūkio veiklą reglamentuojančius įstatymus, jų nuostatas derindama su Europos Sąjungos teisės principais ir normomis.

Lietuva, būdama asocijuota Vakarų Europos Sąjungos partnerė, siekia kuo greičiau tapti visateise jos nare.

Lietuva yra pasiryžusi tapti visateise kolektyvinės transatlantinės gynybos organizacijos - Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos - nare. Išreiškdamą šį pasiryžimą, Lietuva 1994 m. sausio 4 d. oficialiu dokumentu kreipėsi į NATO dėl Lietuvos narystės Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje. Siekdamą narystės NATO, Lietuva pasiryžusi prisiimti savąją bendros atsakomybės dalį šioje organizacijoje.

Lietuva imasi atsakomybės už savo suvereniteto bei teritorijos gynybą, stiprina ir išlaiko savo nacionalinę gynybos sistemą, priderintą prie NATO standartų ir struktūrų.

Lietuvos naryste NATO siekiama padidinti pasitikėjimą, stabilumą ir saugumą regione bei visoje Europoje.

KETVIRTASIS SKIRSNIS INTEGRAVIMOSI Į NATO PRIEMONĖS

Lietuvos gynybos sistema nuosekliai ir ryžtingai integruojama į NATO gynybos sistemą. Lietuvos integravimasis į NATO ir narystės siekimas šioje stabilumą ir saugumą garantuojančioje gynybos organizacijoje nėra priešiški jokiai kitai šaliai.

Lietuva, siekdamą tapti visateise Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos, įskaitant jos integralią karinę struktūrą, narė, vykdo aktyvaus integravimosi į NATO priemones:

- bendradarbiauja su NATO planuojant gynybą, rengia savo struktūras bendros gynybos poreikiams;
- pagal NATO standartus moko ir parengia kariuomenę, pertvarko ir rengia savo gynybos struktūras sąveikai su NATO struktūromis;
- parengia karius dalyvauti tarptautinėse taikos palaikymo akcijose;
- gynybos srityje dvišaliais pagrindais plečia bendradarbiavimą su šalimis NATO narėmis;
- dalyvauja bendrose NATO pratybose ir mokymuose bei organizuoja juos Lietuvos teritorijoje; pritaiko bendroms pratyboms pagrindinius gynybinės infrastruktūros objektus;
- kuria karinę civilinę oro erdvės kontrolės sistemą, integruodama ją į bendrą Europos kontrolės sistemą;
- standartizuoja pagal NATO reikalavimus gynybos struktūras, informacijos ir ryšių sistemas, technines priemones, žemėlapius ir dokumentaciją, gynybą reglamentuojančius teisės aktus, statutus, terminiją;
- dalyvauja rengiant ir įgyvendinant bendras su NATO ir valstybėmis NATO narėmis mokslo ir technologijų plėtros programas bei pramonės kooperacijos projektus;
- kuria informacijos apsaugos sistemą, integralią su NATO sistema;
- įveda privalomą reikalavimą karininkams mokėti bent vieną iš oficialiųjų NATO kalbų;
- karo specialistus, karininkus ir puskarininkius rengia ne tik Lietuvoje, bet ir NATO šalių karo mokyklose ir gynybos struktūrose, siunčia juos stažuoti; atestuoja juos pagal NATO reikalavimus, ypač jų pasirengimą sąveikai su NATO daliniais.

Lietuva vykdo suderintą su NATO individualią Partnerystės taikos labui programą, jos priemones traktuodama kaip pasirengimą narystei.

PENKTASIS SKIRSNIS

INTEGRAVIMOSI Į VES (WEU) STRUKTŪRAS PRIEMONĖS

Lietuva, siekdama kuo greičiau tapti pilnateise VES (WEU) nare, skiria savo atstovus bei dalyvauja jos institucijų veikloje:

- VES (WEU) parlamentinės asamblėjos darbe;
- gynybos planavime;
- gelbėjimo, humanitarinėse ir taikos palaikymo operacijose;
- kitų VES (WEU) plėtojamų institucijų veikloje ir renginiuose.

11 SKYRIUS

ILGALAIKĖS VALSTYBINĖS SAUGUMO STIPRINIMO PROGRAMOS

Svarbiausios ilgalaikės nacionalinio saugumo stiprinimo valstybinės programos:

- krašto apsaugos sistemos ir gynybai reikalingos infrastruktūros plėtotės;
- kariuomenės ir jos aktyvaus rezervo parengimo bei apginklavimo;
- valstybės sienos apsaugos sistemos plėtotės;
- oro erdvės kontrolės sistemos plėtotės ir jos integravimo į bendrą Europos kontrolės sistemą;
- karinių specialistų rengimo, karinio švietimo ir karo mokslo plėtojimo;
- piliečių mokymo ir rengimo pasipriešinimui bei civilinei saugai;
- ekonominių grėsmių mažinimo ir ekonominio saugumo stiprinimo, krašto ūkio funkcionavimo ekstremaliomis sąlygomis;
- valstybės valdžios institucijų funkcionavimo ekstremaliomis sąlygomis;
- valstybės strateginių atsargų kaupimo ir išlaikymo;
- vientisos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės;
- ekologinio saugumo užtikrinimo;
- Ignalinos AE saugios eksploatacijos užtikrinimo iki jos eksploatacijos pabaigos ir po to;
- energetikos sistemos stabilumo ir integravimosi į Europos energetikos sistemas;
- geležinkelio rekonstravimo pagal europinės vėžės standartus, jo integravimo į Europos transporto sistemą;
- svarbiausių nacionalinių išteklių tausojimo ir apsaugos;
- natūralaus gyventojų prieaugio palaikymo;
- kovos su nusikalstamumu;
- kovos su korupcija;
- narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos.

Prireikus parengiamos ir kitos programos. Saugumo stiprinimo valstybines programas, išskyrus valstybės paslaptį sudarančias jų dalis, Vyriausybė pateikia Seimui. Dėl pateiktų programų Seimas priima nutarimą. Programos finansuojamos iš valstybės biudžeto ar kitų įstatymuose numatytų šaltinių.

Skyriaus pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, *Žin.*, 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

Nr. [IX-1360](#), 2003-03-13, *Žin.*, 2003, Nr. 32-1309 (2003-04-02)

III DALIS

NACIONALINIŲ SAUGUMĄ UŽTIKRINANČIOS INSTITUCIJOS IR JŲ VEIKLA

12 SKYRIUS

NACIONALINIŲ SAUGUMĄ UŽTIKRINANČIOS INSTITUCIJOS

VADOVAUJANČIOS INSTITUCIJOS:

Valstybės aukščiausiosios vadovaujančios institucijos, kurios vadovauja nacionalinio saugumo užtikrinimui, yra Lietuvos Respublikos Prezidentas, Vyriausybė ir Seimas.

VYKDOMOSIOS IR KITOS INSTITUCIJOS:

- Valstybės gynybos taryba;
- Krašto apsaugos ministerija, krašto apsaugos ministrui pavaldūs kariuomenės vadas ir Gynybos štabas;
- kariuomenė;
- Valstybės sienos apsaugos tarnyba;

- policija;
- Valstybės saugumo departamentas;
- Pilietinio pasipriešinimo rengimo centras;
- Civilinės saugos departamentas;
- Ginklų fondas.

Skyriaus pakeitimai:

Nr. [VIII-1997](#), 2000 10 10, Žin., 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)

13 SKYRIUS

RESPUBLIKOS PREZIDENTO VADOVAVIMAS VALSTYBĖS GYNYBAI

Ginkluoto valstybės užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, Respublikos Prezidentas nedelsdamas priima sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, įveda karo padėtį visoje valstybėje ar jos dalyje, skelbia mobilizaciją ir šiuos sprendimus teikia tvirtinti Seimui.

Pagal Konstituciją Respublikos Prezidentas yra Vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas. Respublikos Prezidentas, gavęs Seimo pritarimą, skiria kariuomenės vadą.

14 SKYRIUS

VYRIAUSYBĖS VEIKLA NACIONALINIAM SAUGUMUI UŽTIKRINTI

PIRMASIS SKIRSNIS

PAGRINDINIAI VYRIAUSYBĖS UŽDAVINIAI

Vyriausybė saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką. Vyriausybė koordinuoja ministerijų ir kitų valstybės įstaigų, įgyvendinančių šias garantijas, veiklą.

Vyriausybė vadovauja visų nacionalinio saugumo priemonių įgyvendinimui bei piliečių rengimui pilietiniam pasipriešinimui.

Vyriausybė rengia ir teikia Seimui tvirtinti ilgalaikių valstybinių nacionalinio saugumo stiprinimo programų projektus bei vadovauja jų įgyvendinimui.

Lietuvos Vyriausybė atsakinga už strateginį nacionalinio saugumo planavimą. Ji taip pat atsakinga už imuniteto tarnybų veiklą nacionalinio saugumo ir gynybos institucijose.

Vyriausybė turi turėti ir įgyvendinti specialią ekonominio saugumo užtikrinimo veiksmų programą.

Vyriausybė atsakinga už valstybinės informacijos valdymo ir jos apsaugos užtikrinimo sistemos sukūrimą ir jos funkcionavimą.

Vyriausybė užtikrina, kad visos civilinės valstybės institucijos ir Lietuvos ūkio infrastruktūros objektai būtų parengti privalomiems gynybos bei civilinės saugos uždaviniams vykdyti.

Vyriausybė teikia Seimui metinę ataskaitą apie nacionalinio saugumo sistemos plėtrą. Ataskaitoje pateikiama konkrečių žinių (išskyrus tas, kurios yra valstybės paslaptis) apie: nacionalinio saugumo sistemos būklę ir plėtrą; priemones, kurių imamasi galimiems vidaus ir išorės rizikos veiksniams ir pavojams išvengti; saugumą ir gynybinę galią stiprinančią Vyriausybės ir valstybės institucijų veiklą, įskaitant integracijos į NATO priemonių vykdymą; nacionalinių saugumą stiprinančių programų rengimą ir įgyvendinimą; piliečių ugdymą ir apmokymą visuotiniam pasipriešinimui bei civilinės saugos būdų, organizacinių struktūrų parengties gerinimą; paramą savaveiksmėms organizacijoms, kurių veikla prisideda prie pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui.

ANTRASIS SKIRSNIS

NACIONALINIO SAUGUMO STRATEGINIS PLANAVIMAS

IR KRIZIŲ VALDYMAS

Vyriausybė sudaro Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupę. Ši grupė:

- 1) koordinuoja ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų projektų rengimą;
- 2) atsižvelgdama į grėsmių ir rizikos veiksnių monitoringo duomenis ir galimų krizinių situacijų prognozes, rengia ir teikia Vyriausybei išankstinių veiksmų bei priemonių, skirtų rizikos veiksnių negatyviam poveikiui sumažinti ir krizėms išvengti, pasiūlymus ir projektus;

3) rengia išvadas ir pasiūlymus Vyriausybei aktualiais nacionalinio saugumo stiprinimo klausimais.

Nacionalinio saugumo strateginio planavimo grupė bendradarbiauja su Krizių valdymo centru ir naudojami jo teikiama informacija bei rekomendacijomis.

Vyriausybės įsteigtas Krizių valdymo centras yra pagrindinis valstybės įvairaus pobūdžio krizių valdymo strateginiu lygmeniu štabas. Krizių valdymo centro uždaviniai yra:

- 1) kompleksiškas rizikos veiksnių ir grėsmių monitoringas bei galimų krizių prognozavimas;
- 2) valstybės institucijų veiklos krizių prevencijos srityje koordinavimas;
- 3) efektyvi krizių valdymo infrastruktūra;
- 4) bendradarbiavimas tarptautinio krizių valdymo srityje.

Valstybės gynybos taryba nustato strategines krizių valdymo gaires.

Krizių ir ekstremalių situacijų prevencijos bei jų valdymo planus ir priemones, atsižvelgdamos į krizių pobūdį, pagal savo kompetenciją rengia ministerijos ir kitos valstybės institucijos, tarp jų - Gynybos štabas, Ekstremalių situacijų komisija. Integralius krizių ir ekstremalių situacijų valdymo planus ir priemones tvirtina Vyriausybė.

Krizių valdymo centre nuolat veikia grėsmių ir krizinių reiškinių monitoringo bei krizių prognozavimo ekspertų grupės, sudarytos minėtų ir kitų valstybės institucijų deleguotų ekspertų bei pareigūnų jungtinės veiklos pagrindu. Šios grupės:

- 1) ikikriziniu laikotarpiu kompleksiskai analizuoja valstybės institucijų renkama informaciją, atspindinčią grėsmių ir rizikos veiksnių dinamiką;
- 2) prognozuoja krizės kilimo grėsmę ir jos vystymosi fazes;
- 3) Respublikos Prezidentui, Seimui, Vyriausybei, Valstybės gynybos tarybai teikia išvadas, prognozes, rekomendacijas dėl krizių prevencijos, informuoja visuomenę.

Operacinį vadovavimą įveikiant kilusią krizę, atsižvelgdami į jos mastą ir pobūdį, strateginiu lygmeniu vykdo Respublikos Prezidentas, civilinė ir karinė gynybos vadovybė, Ministras Pirmininkas, ministrai, civilinės saugos sistemos pareigūnai - pagal nustatytas operacinio vadovavimo grandines ir procedūras. Operacinio vadovavimo pareigūnai ir vadovaujančios struktūros (krizių štabai) pagal operacinio vadovavimo strateginiu lygmeniu poreikius naudojami Krizių valdymo centro būstine ir jos infrastruktūra.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-1778](#), 2000 06 29, Žin., 2000, Nr. 58-1710 (2000 07 19)

TREČIASIS SKIRSNIS VALSTYBINIS PILIETINIO PASIPRIEŠINIMO RENGIMO CENTRAS

Valstybinį pilietinio pasipriešinimo rengimo centrą steigia Vyriausybė. Jo paskirtis - tiesiogiai ir koordinuojant kitų institucijų veiklą apmokyti ir parengti visuomenę individualiam ir organizuotam pilietiniam pasipriešinimui ir civilinei saugai.

15 SKYRIUS SEIMO VEIKLA UŽTIKRINANT NACIONALINĮ SAUGUMĄ

PIRMASIS SKIRSNIS ĮSTATYMŲ LEIDYBA

Seimas rūpinasi, kad būtų laiku priimti Nacionalinio saugumo pagrindams įgyvendinti būtini įstatymai, kiti teisės aktai, galiojančių įstatymų papildymai ir pakeitimai.

Seimas priima įstatymą, nustatantį konkrečiais tikslais ir funkcijomis pagrįstą krašto apsaugos ir gynybos struktūrą.

Seimas priima įstatymus, tvirtinančius Vyriausybės pateiktas nacionalinio saugumo priemonių programas.

Seimas įstatymu nustato bendrus metinius reguliariosios kariuomenės ir aktyviojo rezervo karių skaičius. Seimas, atsižvelgdamas į gynybos struktūrą, įstatymu nustato kiekvieno laipsnio aukštesniųjų karininkų skaičius.

Seimas įgyvendina šių pagrindų nuostatas sukurdamas teisinę nacionalinio saugumo ir gynybos bazę – įstatymais reglamentuoja šias sritis: krašto apsaugos taikos metu; visuotinės gynybos ir pasipriešinimo agresoriui ar okupantui; Krašto apsaugos ministerijos veiklos; kariuomenės;

privalomosios krašto apsaugos tarnybos; Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos; alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos; Valstybės sienos apsaugos tarnybos, policijos dalinių pasirengimo ir dalyvavimo krašto gynyboje; mobilizacijos; vieningos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos; piliečių rengimo pasipriešinimui, įskaitant institucinę mokymo struktūrą; Valstybės gynimo tarybos; kariškių pareigų, teisių ir atsakomybės; kolaboravimo veikų ir atsakomybės už jas; valstybės paslapčių apsaugos; Valstybės saugumo departamento veiklos: žvalgybos, kontržvalgybos ir kovos su ardomąja veikla; operatyvinės veiklos; Ginklų fondo ir kitas.

Seimas priima įstatymus, tvirtinančius kariuomenės ir policijos drausmės statutus, nustatančius arešto pagrindus ir teises procedūras.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-1997](#), 2000 10 10, Žin., 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)

ANTRASIS SKIRSNIS SPRENDIMAI DĖL VALSTYBĖS GYNYBOS

Seimas skelbia nepaprastąją padėtį, įveda karo padėtį, skelbia mobilizaciją ar demobilizaciją, priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus.

Ginkluoto užpuolimo atveju, kai Respublikos Prezidentas nedelsdamas priima sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, įveda karo padėtį ar skelbia mobilizaciją, Seimas šiuos sprendimus tvirtina arba panaikina.

TREČIASIS SKIRSNIS VYRIAUSYBĖS VEIKLOS PRIEŽIŪRA

Seimas vykdo Vyriausybės veiklos, užtikrinančios nacionalinį saugumą, parlamentinę kontrolę. Seimas kiekvienų metų pavasario sesijoje svarsto Vyriausybės metinę ataskaitą apie nuveiktus darbus įgyvendinant Nacionalinio saugumo pagrindus.

16 SKYRIUS VALSTYBĖS GYNIMO TARYBA

Svarbiausius valstybės gynimo reikalus, įskaitant valstybės institucijų veiklą svarbiausiais valstybės saugumo užtikrinimo ir gynimo klausimais, svarsto ir koordinuoja Valstybės gynimo taryba, į kurią įeina Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas. Valstybės gynimo tarybai vadovauja Respublikos Prezidentas. Į Valstybės gynimo tarybos posėdžius paprastai kviečiamas Valstybės saugumo departamento direktorius. Tarybos sudarymą, veiklos tvarką ir įgaliojimus nustato įstatymas.

17 SKYRIUS KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

PIRMASIS SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS

Krašto apsaugos ministras vadovauja gynybos politikos įgyvendinimui, atsako už krašto apsaugos sistemos plėtrą ir jos parengimą ginti valstybę, valdo krašto apsaugai ir gynybai skirtus finansinius išteklius, kariuomenės aprūpinimą ginkluote ir technika, vykdo tarptautinį bendradarbiavimą gynybos srityje, personalo ir informacijos politiką. Krašto apsaugos ministerijos administracija formuojama iš ministerijos funkcijoms vykdyti reikalingų civilių pareigūnų ir karinių reikalų specialistų. Krašto apsaugos ministerijos administracija ir kariuomenės vadui pavaldus Gynybos štabas krašto gynybos sistemos plėtojimo ir valdymo funkcijas vykdo vieningai. Ministerijos administracijos padaliniai ir Gynybos štabas funkcijas vykdo vieningai bendradarbiaudami ir jų nedubliuodami.

Krašto apsaugos ministerijos ir Gynybos štabo funkcijas nustato ir paskirsto įstatymai ir kiti teisės aktai vadovaujantis krašto apsaugos sistemos valdymo integralumo principu.

Krašto apsaugos ministras prižiūri ir kontroliuoja kariuomenės parengimą. Šią kontrolę vykdo ministru pavaldus krašto apsaugos generalinis inspektorius.

Krašto apsaugos ministru pavaldi žvalgybos tarnyba ir Gynybos štabo sudėtyje esantis karinės taktinės žvalgybos padalinys veikia koordinuotai ir informaciją bei analizes teikia ir krašto apsaugos ministru, ir kariuomenės vadui.

Krašto apsaugos ministerija vykdo karo prievolininkų apskaitą ir šaukimą į pirminę karo tarnybą, taip pat į alternatyviąją tarnybą. Šiam tikslui ministerija sudaro civilines teritorines šaukimo komisijas. Aktyviojo rezervo karių apskaitą ir šaukimą į rezervo tarnybą vykdo kariuomenės štabai.

Krašto apsaugos ministerijos administracija organizuoja kariuomenės bendradarbiavimą su visuomene ir civilinėmis institucijomis.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

ANTRASIS SKIRSNIS KARIUOMENĖS VADAS IR GYNYBOS ŠTABAS

Kariuomenės vadas taikos metu yra tiesiogiai pavaldus krašto apsaugos ministru, tačiau nepavaldus krašto apsaugos viceministras.

Kariuomenės vadas yra aukščiausiasis valstybės karinis pareigūnas ir turi teisę kariniais klausimais pagal savo kompetenciją atstovauti Lietuvos kariuomenei.

Respublikos Prezidentas krašto apsaugos ministro teikimu skiria lauko pajėgų vadą. Jo nuolatinės pareigas, teises ir atsakomybę taikos ir karo metu, taip pat ir tas, kurias jis turi nesant kariuomenės vado, nustato įstatymai.

Svarbiausias kariuomenės vado uždavinys taikos metu - parengti visas reguliariosios kariuomenės rūšis, Savanorių pajėgas ir aktyvųjų kariuomenės rezervą ginkluotai valstybės gynybai, vadovauti valstybės teritorijos apsaugai, teritorinės jūros, ekonominės zonos ir oro erdvės kontrolei bei apsaugai.

Kariuomenės vadas atsako, kad būtų iš anksto parengti kariuomenės dalinių veiksmų planai netikėto užpuolimo ir kitais neatidėliotinais atvejais.

Ginkluoto užpuolimo ar karo padėties atveju kariuomenės vadas Respublikos Prezidento dekretu skiriamas visų Lietuvos Respublikos ginkluotųjų pajėgų vadu, pavaldžiu gynybos veiksmų civilinei vadovybei.

Gynybos štabas yra bendras valstybės karinės gynybos štabas. Gynybos štabas rengia ginkluotos gynybos planus, koordinuoja kariuomenės rūšių štabų veiklą ir teritorinės gynybos štabų darbą, organizuoja kariuomenės kovinį parengimą bei materialinį aprūpinimą (logistiką). Gynybos štabo struktūra, funkcijos ir atsakomybės paskirstymas nustatomi krašto apsaugos struktūrą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Gynybos štabo viršininką skiria krašto apsaugos ministras kariuomenės vado teikimu. Gynybos štabo aukštuosius pareigūnus skiria kariuomenės vadas, suderinęs su krašto apsaugos ministru. Gynybos štabas jungia atskirų kariuomenės rūšių štabų veiklą. Šių štabų karininkai pagal rotacijos principą dalyvauja Gynybos štabo darbe.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

TREČIASIS SKIRSNIS TERITORINIS VADOVAVIMAS GYNYBAI

Lietuvos teritorija skirstoma į tris karines apygardas.

Krašto apsaugos ministras kariuomenės vado teikimu skiria karinės apygardos vadą, kuris formuoja apygardos teritorinį gynybos štabą (ATGŠ). ATGŠ rengia apygardos teritorijos gynybos planus, užtikrina apygardos Savanorių pajėgų ir kitų teritorijoje dislokuotų dalinių bei junginių sąveiką.

Krašto apsaugos ministerija steigia apygardose privalomosios karo tarnybos karių šaukimo centrus. Šie centrai tvarko karo prievolininkų ir mobilizacijos personalo apskaitą bei vykdo karo prievolininkų šaukimą.

ATGŠ organizuoja aktyviojo kariuomenės rezervo karių apmokymą apygardos mokymo centruose ar kariuomenės daliniuose, vykdo komendantūros funkcijas, palaiko ryšius su Šalių sąjungos būriais.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

18 SKYRIUS KARIUOMENĖ

PIRMASIS SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS

Kariuomenė ištikima Lietuvos Respublikai, jos Konstitucijai, tarnauja valstybei ir visuomenei, paklūsta Lietuvos piliečių demokratiškai išrinktai valstybės valdžiai.

Aukštajai karinei vadovybei taikomi terminuoto skyrimo pareigoms ir rotacijos principai.

Kariuomenė turi būti rengiama ugdant kario asmenybę, pilietiškumą ir patriotizmą, profesionalius įgūdžius ir kario etiką. Vadai turi puoselėti karių ir civilių gyventojų tarpusavio supratimą ir pasitikėjimą.

Kariui garantuojama minties, įsitikinimų, tikėjimo ir sąžinės laisvė. Kiekvieno kario žmogaus orumas turi būti gerbiamas, karys neturi patirti pažeminimų. Karių teisės tarnybos (įskaitant rezervo tarnybą) metu gali būti įstatymo apribotos tiek, kiek reikia tarnybos pareigoms vykdyti ir kariniam paklusnumui užtikrinti. Šie apribojimai taikomi dėl nuomonės reiškimo, privataus gyvenimo apsaugos, tarnybos vietos garantijų, susivienijimų laisvės, grupinių peticijų, gyvenimo vietos pasirinkimo, gyvenamojo būsto neliečiamybės.

Kariuomenėje veikia karo kapelionų institutas. Politinių partijų veikla kariuomenėje neleidžiama.

Kariui ar kariuomenės daliniui negali būti duotas įsakymas, prieštaraujantis įstatymams. Joks kariuomenėje tarnaujantis asmuo negali būti verčiamas tarnauti kitam asmeniui ar asmenų grupei, išskyrus oficialią pareigą.

ANTRASIS SKIRSNIS KARIUOMENĖS SUDĖTIS IR FUNKCIJOS

Kariuomenę sudaro:

- reguliariosios pajėgos;
- Savanorių pajėgos;
- aktyvusis rezervas.

Reguliariosios pajėgos formuojamos Konstitucijos nustatytos privalomosios karo tarnybos, taip pat profesinės karo tarnybos pagrindais. Privalomoji karo tarnyba susideda iš pradinės tarnybos reguliariosiose pajėgose ir paskesnės tarnybos aktyviajame rezerve ir yra skirta parengti piliečiams ginkluotai Lietuvos gynybai. Privalomoji karo tarnyba atliekama tik kariuomenėje.

Privalomosios tarnybos reguliariosiose pajėgose ir aktyviajame rezerve trukmę, periodiškumą ir kitas sąlygas nustato įstatymai. Įstatymai taip pat nustato darbo vietos apsaugos garantijas privalomosios (pradinės ir rezervo) tarnybos metu.

Šauktinio arba piliečio, kuriam pradinė privalomoji karo tarnyba buvo atidėta, nepriekaištinga ir įstatymo nustatytos trukmės savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba prilyginama pradinei privalomajai karo tarnybai. Įstatymai nustato atvejus ir tvarką, kai tarnyba Savanorių pajėgose gali būti prilyginta privalomajai tarnybai aktyviajame rezerve. Įstatymai nustato aukštųjų ir aukštesniųjų specialiųjų mokyklų studentų karinio apmokymo ir pirminės tarnybos trukmę bei atlikimo tvarką.

Karo padėties, mobilizacijos ir karo atveju tarnybos trukmė neribojama.

Yra dvi rezervo stadijos: tarnyba aktyviajame rezerve ir paskėsnis priklausymas individualiam mobilizacijos rezervui.

Kiekvienas tarnybos aktyviajame rezerve prievolinkas turi priskirtą tarnybos vietą dalinyje. Atlikę privalomąją karinę tarnybą reguliariosiose pajėgose ir aktyviajame rezerve bei sulaukę įstatymų nustatyto amžiaus piliečiai perkeliama į individualų mobilizacijos rezervą. Individualaus mobilizacijos rezervo asmenys pašaukiami į krašto apsaugos tarnybą ypatingais atvejais arba visuotinės mobilizacijos atveju.

Reguliariąsias pajėgas sudaro:

- sausumos pajėgos, kurių paskirtis - valstybės teritorijos karinė apsauga ir valstybės gynimas;
- karinės oro pajėgos, kurių paskirtis - oro erdvės kontrolė, apsauga ir gynyba, parama sausumos ir jūrų pajėgoms bei specialiųjų operacijų vykdymas;
- karinės jūrų pajėgos, kurių paskirtis - teritorinės jūros ir išimtinės ekonominės zonos kontrolė, apsauga ir gynyba, pakrančių ir laivybos apsauga, specialiosios užduotys - konvojus, evakuacija ir kt.

Kariuomenės skaičių ir principinę struktūrą krašto apsaugos ministro teikimu tvirtina Seimas.

Taikos metu kariuomenė:

- saugo valstybės teritoriją, oro erdvę, teritorinius vandenius ir išimtinę ekonominę zoną bei karinius objektus;
- palaiko kovinę parengtį;
- rengiasi ir, Seimui nutarus, savanoriškumo pagrindais dalyvauja taikos operacijose ir misijose už Lietuvos ribų;
- šio skyriaus penktajame skirsnyje numatytais atvejais gali būti pasiūsta padėti civilinei valdžiai.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, *Žin.*, 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

TREČIASIS SKIRSNIS KRAŠTO APSAUGOS SAVANORIŲ PAJĖGOS

Krašto apsaugos savanorių pajėgos (sutrumpintai - Savanorių pajėgos) yra sudedamoji kariuomenės dalis. Savanorių pajėgų vadą skiria krašto apsaugos ministras kariuomenės vado teikimu. Savanorių pajėgų vadas pavaldus kariuomenės vadui. Savanorių pajėgų vienetai formuojami kiekvienoje teritorinėje apygardoje. Jų pagrindinė paskirtis - vykdyti gynybos uždavinius savo apygardoje.

Taikos metu Savanorių pajėgų funkcijos yra: savanorių karinis parengimas ir jų dalinių parengimas gynybai savo teritorijoje ir bendriems gynybos uždaviniams vykdyti; savanorių rezervo rengimas; gynybos infrastruktūros ir strateginių objektų apsauga; pagalba katastrofų atvejais. Savanorių tarnybos tvarką, Savanorių pajėgų veiklą bei funkcijas nustato įstatymai.

Savanorių pajėgų daliniai gynybai rengiami bendrai su kitais kariuomenės daliniais, o pasienio apygardose – taip pat su Valstybės sienos apsaugos tarnybos daliniais.“

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, *Žin.*, 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

Nr. [VIII-1997](#), 2000 10 10, *Žin.*, 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)

KETVIRTASIS SKIRSNIS KARO AKADEMIJA

Karo akademija yra karininkų rengimo ir jų karinės kvalifikacijos kėlimo institucija, pavaldi krašto apsaugos ministrui ir kariuomenės vadui. Biudžeto lėšos Akademijai finansuoti skiriamos Krašto apsaugos ministerijai. Bendruosius aukštojo mokslo reikalavimus karo akademijos studentams nustato Švietimo ir mokslo ministerija.

Krašto apsaugos ministerija, atsižvelgdama į NATO narių ir kitų Europos valstybių patirtį bei Lietuvos karininkų poreikius, parengia ir pateikia Seimui aprobuoti Lietuvos karininkų korpuso rengimo ir profesinio tobulinimo koncepciją.

Valstybės užpuolimo (karo) ar karo padėties atveju Karo akademija, kaip ginkluotųjų pajėgų sudedamoji dalis, tampa pavaldi kariuomenės vadui.

PENKTASIS SKIRSNIS KARIUOMENĖS PANAUDOJIMAS TAIKOS METU

Taikos metu Lietuvos kariuomenė už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų gali būti panaudota tik Seimui leidus.

Nepaprastosios padėties atveju kariuomenė gali būti pasiūsta padėti policijai, kai reikia užkirsti kelią antikonstituciniams smurtiniams veiksams ar juos stabdyti. Įsakymą pasiūsti kariuomenę į pagalbą policijai duoda Respublikos Prezidentas, remdamasis Seimo sprendimu dėl

kariuomenės panaudojimo. Kai įstatymų nustatyta tvarka ir atvejais Respublikos Prezidentas priima neatidėliotiną sprendimą dėl nepaprastosios padėties įvedimo ir įsako pasiųsti kariuomenę į pagalbą policijai, šiuos sprendimus turi patvirtinti Seimas.

Respublikos Prezidentas arba krašto apsaugos ministras be Seimo sutikimo gali įsakyti panaudoti kariuomenę gelbėjimo darbams avarijų ir katastrofų atvejais. Kariuomenė Respublikos Prezidento arba krašto apsaugos ministro įsakymu taip pat gali būti pasiųsta į pagalbą Valstybės sienos apsaugos tarnybai, kai prireikia sustiprinti valstybės sienos apsaugą.

Netikėtais ir neatidėliotinais atvejais, kai nusikaltėliai sukelia realų pavojų žmonių gyvybei ar nuosavybei ir reikia padėti vykdyti skubias tokių nusikaltėlių sulaikymo operacijas, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro, jo pavaduotojo ar vietos policijos komisariato vadovo raštišku prašymu, civilinei operacinei vadovybei leidus, karinis vienetas operacinio vadovavimo grandinėje esančio vado įsakymu gali būti pasiųstas teikti konkrečiai apibrėžtą, neviršijančią 24 valandų vienkartinę pagalbą policijai teisės aktų nustatyta tvarka. Tokiai operacijai vadovauja Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro, jo pavaduotojo ar policijos komisariato vadovo paskirtas pareigūnas. Prireikus pagalbos teikimo policijai trukmė, laikantis tokios pat tvarkos, gali būti pratęsta iki 48 valandų.

Tokiai operacijai bendrai vadovauja policijos paskirtas vadas. Visais atvejais karinė jėga naudojama minimaliai. Kariuomenės pagalbos teikimo policijai tvarką nustato įstatymai ir kiti teisės aktai.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. VIII-770, 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

Nr. VIII-1997, 2000 10 10, Žin., 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)

ŠEŠTASIS SKIRSNIS KARINĖ TEISĖSAUGA

Teisėsaugą kariuomenėje vykdo Lietuvos teisėsaugos institucijų specializuoti padaliniai. Specializuotų padalinių ir pareigūnų veiklos paskirtis - sustabdyti kariškių daromus teisės pažeidimus, tirti tarnybos metu karių ir karininkų padarytus arba susijusius su tarnyba teisės pažeidimus, traukti juos padariusius kariškius atsakomybėn. Karinės teisėsaugos specializuoti padaliniai ir pareigybės steigiami prokuratūros ir tardymo institucijose. Karių ir karininkų bylas dėl tarnybos arba su tarnyba susijusių teisės pažeidimų nagrinėja specializuotas teismas.

Specializuotų karinės teisėsaugos padalinių ir pareigūnų veiklos, patraukimo atsakomybėn ir proceso ypatumus karo padėties arba valstybės gynybos (karo) metu nustato įstatymai.

Krašto apsaugos ministerijos sistemoje veikia karo policija, kurios paskirtis - užkirsti kelią karių viešosios tvarkos ir teisės pažeidimams. Viešosios tvarkos ar teisės pažeidimų atvejais karo policija sulaiko pažeidėjus ir atlieka kvotą. Karo policijos funkcijas, teises ir pareigas nustato įstatymai.

Už drausmės pažeidimus krašto apsaugos tarnyboje kariuomenės vadai turi teisę skirti nuobaudas. Nuobaudų už drausmės pažeidimus rūšis, karinių pareigūnų teises nuobaudas skirti, jų skyrimo ir apskundimo procedūras nustato įstatymai.

19 SKYRIUS POLICIJOS IR VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS PAJĖGOS

Pagrindinė policijos, kaip nacionalinio saugumo sistemos sudedamosios dalies, paskirtis – užtikrinti asmens saugumą, žmogaus teises ir laisves, palaikyti viešąją tvarką, kovoti su nusikaltimais, saugoti valstybės objektus. Policijos funkcijas nustato įstatymas.

Policijos daliniai formuojami tik profesionalios tarnybos pagrindais. Privalomoji karo tarnyba policijoje neatliekama.

Lietuvoje nebus Vidaus reikalų ministerijos karinių dalinių. Esami vidaus tarnybos daliniai reorganizuojami taip:

– specializuoti policijos daliniai, kurių paskirtis – slopinti riaušes kalėjimuose, kovoti su teroristais ir nusikaltėlių gaujomis, vykdyti sulaikymo ir kitas policijos operacijas, saugoti svarbius valstybės objektus, numatytus Vyriausybės nutarimu patvirtintame sąraše, pasilieka pavaldūs Vidaus reikalų ministerijai;

– kalėjimų apsaugos tarnyba perduodama Teisingumo ministerijos žinion;

– vidaus tarnybos daliniuose tarnaujantys privalomosios krašto apsaugos tarnybos kariai su kovine ginkluote perkeliama į kariuomenės dalinius.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos paskirtis – įgyvendinti valstybės sienos apsaugą ir valstybės sienos kirtimo kontrolę, užkardyti ir reguliuoti pasienio incidentus. Ši tarnyba priklauso Vidaus reikalų ministerijos valdymo sričiai. Pagal Gynybos štabo planus šios tarnybos daliniai rengiami ginkluotos gynybos veiksams valstybės gynybos (karo) atveju. Jų rengimo gynybai tvarką reglamentuoja įstatymas.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos, o prireikus ir specializuoti policijos daliniai karo padėties ir valstybės gynybos (karo) metu priskiriami ginkluotosioms pajėgoms.

Skyriaus pakeitimai:

Nr. [VIII-1997](#), 2000 10 10, Žin., 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)

20 SKYRIUS VALSTYBĖS SAUGUMO DEPARTAMENTAS

Valstybės saugumo departamentas yra Seimui ir Respublikos Prezidentui atskaitinga institucija, kurios paskirtis - apsaugoti nuo pasikėsimų valstybę, jos suverenitetą ir konstitucinę santvarką.

Valstybės saugumo departamento uždaviniai - vykdyti užsienio žvalgybą ir kontržvalgybą, laiku atskleisti veikas, keliančias grėsmę valstybės saugumui, suverenitetui, teritorijos neliečiamybei ir vientisumui, konstitucinei santvarkai, valstybės interesams, gynybinei ir ekonominei galiai, užkirsti kelią šioms veikoms ir jas šalinti įstatymų nustatyta tvarka.

Valstybės saugumo departamentas teikia žvalgybos ir kontržvalgybos informaciją, išvadas ir rekomendacijas Respublikos Prezidentui, Vyriausybei ir kitoms valstybės institucijoms. Informaciją, kuri nėra valstybės paslaptis, Departamentas teikia ir visuomenei.

Valstybės saugumo departamento veiklą reglamentuoja įstatymai.

Valstybės saugumo departamento biudžetas, ištekliai, darbo metodai ir technika yra valstybės paslaptis.

Seimas atlieka parlamentinę Departamento veiklos kontrolę. Ši kontrolė atliekama laikantis valstybės paslapčių apsaugos reikalavimų ir Seimo nustatytų specialių procedūrų.

21 SKYRIUS CIVILINĖS SAUGOS IR GELBĖJIMO INSTITUCIJOS

PIRMASIS SKIRSNIS VIENTISA CIVILINĖS SAUGOS IR GELBĖJIMO SISTEMA

Seimas tvirtina civilinės saugos ir gelbėjimo vientisos sistemos struktūrą bei jos plėtros programą, aprėpiančią ir ekstremalių situacijų valdymą bei tarptautinį bendradarbiavimą. Civilinės saugos ir gelbėjimo vientisos sistemos paskirtis - apsaugoti gyventojus nuo nelaimių karo ir taikos metu, jiems patiems šioje veikloje aktyviai dalyvaujant. Ši sistema užtikrina visų gelbėjimo tarnybų parengtį ir prevencinius veiksmus, o gaivalinių nelaimių, katastrofų ir ginkluotų veiksnių atvejais - krašto gyventojų perspėjimą ir informavimą, jų gyvybės ir turto apsaugą, reikalingą neatidėliotiną pagalbą ir evakuaciją iš pavojingų rajonų.

Civilinės saugos ir gelbėjimo vientisos sistemos struktūrą sudaro: Civilinės saugos departamentas; Ekstremalių situacijų valdymo centras; ministerijų, kitų valstybės institucijų bei savivaldybių civilinės saugos, priešgaisrinės gelbėjimo, paieškos ir gelbėjimo, kitos teritorinės gyventojų perspėjimo, informavimo, gelbėjimo, pagalbos ir evakuacijos tarnybos.

Ministerijų, kitų valstybės institucijų ir savivaldybių civilinės saugos tarnybų paskirtis - apmokyti civilius gyventojus praktinių apsisaugojimo veiksnių, gyventojus perspėti ir informuoti, apsaugoti juos ir jų turtą, gelbėti ir evakuoti gaivalinių nelaimių, katastrofų ar ginkluotų veiksnių atvejais bei šalinti jų padarinius.

Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos paskirtis - rūpintis priešgaisrine sauga, gesinti gaisrus ir dirbti gelbėjimo darbus, teikti neatidėliotiną medicinos ir techninę pagalbą. Šiems darbams telkiamos ir savivaldybių bei nevalstybinės priešgaisrinės gelbėjimo organizacijos.

Paieškos ir gelbėjimo tarnybų paskirtis - ieškoti ir gelbėti Baltijos jūroje ir Lietuvos teritorijoje nelaimės ištiktų skraidymo aparatų ir laivų įgulas bei keleivius. Tarnybos funkcijas nustato įstatymai ir Lietuvos įsipareigojimai dėl tarptautinio bendradarbiavimo dirbant paieškos ir gelbėjimo darbus.

Jeigu reikia, katastrofoms ir kitoms didelio masto nelaimėms įveikti, gelbėjimo darbams dirbti bei pasekmėms šalinti telkiamos ne tik specializuotos civilinės saugos ir gelbėjimo tarnybos, bet ir kariuomenė, specialistai iš mobilizacinio rezervo, ministerijų, kitų valstybės institucijų ir savivaldybių organizacijos, panaudojami joms priklausantys ištekliai, savaveiksmių organizacijų savanoriai. Šio telkimo ir dalyvavimo darbuose sąlygas ir tvarką nustato įstatymas.

Visų vieningos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijų ir tarnybų detalią struktūrą, pavaldumą, funkcijas, atsakomybę, tarpusavio ir su kitomis valstybės institucijomis bei savivaldybėmis sąveiką nustato įstatymai ir kiti teisės aktai.

ANTRASIS SKIRSNIS CIVILINĖS SAUGOS DEPARTAMENTAS

Civilinės saugos departamentą steigia Vyriausybė. Jis vadovauja civilinės saugos vientisos sistemos nuolatinei veiklai. Departamento pavaldumą, funkcijas, teises ir atsakomybę gamtinių nelaimių, katastrofų, grėsmių ar valstybės ginkluotos gynybos (karo) atvejais nustato įstatymai.

TREČIASIS SKIRSNIS EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ VALDYMO CENTRAS

Ekstremalių situacijų valdymo centras veikia kaip Ekstremalių situacijų komisijos nuolatinė institucija, turinti Vyriausybės įstaigos statusą. Didelio masto gaivalinių nelaimių, technologinių avarijų ar katastrofų atvejais jis nedelsiant organizuoja nelaimės stabdymą, žmonių gelbėjimą ir padarinių šalinimą, tam vadovauja. Prireikus Centras civilinės saugos ir gelbėjimo tarnyboms telkia į pagalbą kitoms valstybės institucijoms pavaldžias tarnybas ir techniką, koordinuoja jų veiksmus. Centro funkcijas ir įgaliojimus nustato Vyriausybė. Vyriausybė tvirtina ekstremalių situacijų valdymo planus, kuriuose, kai to reikia, numatomas ministrų vadovavimas gelbėjimo ir pasekmių šalinimo veiksmams.

Skirsnio pakeitimai:

Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)

22 SKYRIUS GINKLŲ FONDAS

Ginklų fondas - prie Vyriausybės veikianti valstybinė įstaiga, kurios pagrindinis uždavinys - aprūpinti krašto apsaugos sistemą ir valstybės institucijas ginklais, karine technika, šaudmenimis ir sprogmenimis. Ginklų fondas gamina ir remontuoja kariuomenei ir kitoms valstybės institucijoms reikalingą ginkluotę, šaudmenis ir sprogmenis jo reguliavimo sričiai priskirtose valstybės įmonėse, įstatymų nustatytais sąlygomis ir tvarka užsako ir prižiūri jų gamybą ar remontą kitose įmonėse. Ginklų fondas taip pat atlieka vyriausybės agentūros funkcijas, kai perkami ginklai iš užsienio. Ginklų fondo veiklą reglamentuoja įstatymai.

23 SKYRIUS ALTERNATYVIOJI KRAŠTO APSAUGOS TARNYBA

Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba yra karo prievolei alternatyvi privalomoji krašto apsaugos pagalbinė tarnyba be ginklų tiems, kurie dėl savo religinių ar pacifistinių įsitikinimų negali tarnauti su ginklu rankoje. Šios tarnybos tikslas - ugdyti piliečius ir sudaryti jiems galimybę prisidėti prie krašto apsaugos ir nacionalinio saugumo stiprinimo alternatyviu būdu. Šią tarnybą krašto apsaugos, gynybos ir nacionalinio saugumo stiprinimo reikmėms organizuoja Krašto apsaugos ministerija. Tarnybos atlikimo trukmę ir tvarką nustato įstatymas.

24 SKYRIUS ŠAULIŲ SĄJUNGA

Šaulių sąjunga yra savanoriška sukarinta organizacija, veikianti pagal savo statutą. Ji yra valstybės remiama pilietinės savigynos institucija. Šaulių sąjungos dalyvavimą krašto apsaugos veikloje ir bendradarbiavimą su Krašto apsaugos ministerija reglamentuoja įstatymas. Šaulių sąjungos reikalams Krašto apsaugos ministerija skiria atsakingą pareigūną.

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

25 SKYRIUS NACIONALINIO SAUGUMO SISTEMOS PLĖTRA

Lietuvos nacionalinio saugumo sistema plėtojama nuosekliai, remiantis šio dokumento nustatytais pagrindais. Nacionalinio saugumo sistemos pagrindais vadovaujamosi ir jie išplėtojami įstatymuose ir kituose teisės aktuose pertvarkant ir plėtojant valstybės nacionalinio saugumo institucijas ir tobulinant jų veiklą.

Pakeitimai:

1.
Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas
Nr. [VIII-770](#), 1998 06 04, Žin., 1998, Nr. 55-1520 (1998 06 17)
LIETUVOS RESPUBLIKOS NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMO 5, 6 STRAIPSNIŲ IR
PRIEDĖLIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS

2.
Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas
Nr. [VIII-1026](#), 1999 01 14, Žin., 1999, Nr. 11-245 (1999 01 27)
LIETUVOS RESPUBLIKOS NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMO PRIEDĖLIO
PAPILDYMO ĮSTATYMAS

3.
Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas
Nr. [VIII-1778](#), 2000 06 29, Žin., 2000, Nr. 58-1710 (2000 07 19)
NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMO PRIEDĖLIO 14 SKYRIAUS ANTROJO SKIRSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMAS

4.
Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas
Nr. [VIII-1997](#), 2000 10 10, Žin., 2000, Nr. 92-2849 (2000 10 31)
NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMO PRIEDĖLIO 7, 12, 15, 18, 19 SKYRIŲ
PAKEITIMO IR PAPILDYMO ĮSTATYMAS
Šis įstatymas įsigalioja nuo 2000 m. lapkričio 1 d.

5.
Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas
Nr. [IX-1360](#), 2003-03-13, Žin., 2003, Nr. 32-1309 (2003-04-02)
NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMO PRIEDĖLIO 11 SKYRIAUS PAKEITIMO
ĮSTATYMAS

*** Pabaiga ***

Redagavo: Aušrinė Trapinskienė (2003-04-02)
autrap@lrs.lt